

Anàlisi de les mesures acadèmiques per a la compaginació dels estudis i l'esport d'alt nivell

Josep Solà i Santesmases*

Resum

L'article fa una anàlisi de les mesures acadèmiques que actualment s'ofereixen per a la compaginació dels estudis i l'esport d'alt nivell, des d'un enfocament exploratori i descriptiu. L'article presenta dos objectius que han de singularitzar la coherència i aplicabilitat real d'aquestes mesures. En primer lloc, valorar les mesures acadèmiques per tal de permetre la reflexió política sobre la seva adequació i, en segon lloc, establir unes recomanacions de referència per a les famílies amb aquesta dualitat de dedicació en els seus fills (*dual career*), autèntica implicació social del present document. Per aconseguir-ho, s'utilitza una metodologia qualitativa en base als fonaments jurídics vigents tant des de l'àmbit de l'educació com des de l'àmbit de l'esport. La reflexió sobre les mesures acadèmiques serà doble: primer, comparar horitzontalment el grau de congruència entre les lleis i ordenacions jurídiques de l'educació i de l'esport. A continuació, tot resseguint l'evolució vertical de les diferents etapes educatives del sistema, analitzar finament la progressió de les esmentades mesures amb l'edat, paral·lelament a l'augment de l'exigència acadèmica i esportiva. Els resultats concorden plenament amb la tesi de la immaduresa d'un marc jurídic incipient i emfasitzen una heterogeneïtat de situacions particulars difícils de contemplar en la seva totalitat. Les lleis i normes jurídiques tenen rang normatiu diferenciat entre educació i esport i, els mateixos *student-athlete* conformen un grup polièdric, amb diferents categoritzacions segons assoliments esportius.

Paraules clau

estudis acadèmics, esport d'alt nivell, mesures per a la compaginació

Recepció de l'original: 10 de juny de 2014

Acceptació de l'article: 18 de febrer de 2015

Preàmbul: els estudiants esportistes i la seva 'dual career'

Els estudiants esportistes, genèricament, són els adolescents i joves que mentre cursen els estudis acadèmics del sistema educatiu (ESO, Batxillerat, Cicles Formatius, Universitat...), al mateix temps ho compaginen amb una dedicació significativa a la pràctica de l'esport. Aquest esforç vital pel manteniment dels rendiments acadèmics i esportius de manera equilibrada s'anomena *dual career* (European Commission, 2004, 2012). La nominació d'aquest sector específic d'estudiants no és unívoca. Els primers textos de la Comissió Europea se'ls anomena *sportspeople*, distingint entre *young sportspersons* quan combinen estudis i esport sense cap lligam professional i *young elite athletes* o *elite sportspersons* quan aquests entren en el sistema esportiu professional. En aquest cas, la diferència entre ambdós grups és només la presència d'una relació contractual; la

---

(*) Doctor en Psicologia de l'Aprenentatge Humà, llicenciat en Pedagogia i llicenciat en Educació Física. Professor de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna (Universitat Ramon Llull). Adreça electrònica: josepss@blanquerna.url.edu

professionalitat no està associada a la dedicació, a la qualitat del temps invertit en entrenar-se o en el manteniment d'una determinada actitud.

En els darrers anys, s'ha imposat el terme *student-athlete* tant en la documentació europea (European Commission, 2012) com en la tradició nord-americana (<http://www.ncaa.org/student-athletes>). A Europa, el concepte *student-athlete* es divideix en *talented athlete* quan l'estudiant està reconegut per una organització oficial com a potencial aspirant a desenvolupar una carrera esportiva a l'elit, i en *elite athlete*, o estudiant que té contracte professional esportiu o al qual se li ha reconegut l'estatus mitjançant alguna organització política oficial. Una divisió similar es troba en el context català. El nostre *talented athlete* serien els esportistes del Programa d'Alt Rendiment en les seves modalitats de tecnificació, perfeccionament (detectats per la federació a la iniciació pel seu potencial futur d'alt nivell) o futur (aquells que la federació determina que poden assolir l'alt nivell a curt termini). I els nostres *elite athlete* serien els de la màxima categoria esportiva reconeguda en virtut dels resultats d'excel·lència internacionals, anomenada Alt Nivell Català (ANC), i publicats al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC). Contemporàniament, el concepte d'elit no va únicament lligat a la professionalització, doncs hi ha múltiples esports on un rendiment excel·lent no implica necessàriament condicions econòmiques suficients per a professionalitzar-se. El concepte *student-athlete* a Europa s'ha eixamplat respecte de les definicions inicials; als EEUU es conserva aquesta simple nominació ja que tradicionalment no es contemplava la professionalització quan l'atleta estava dins del sistema educatiu, un amateurisme enguany amb moltes fissures.

L'estudiant esportista és un adolescent o jove que, en plena formació acadèmica, ha de transitar per profunds canvis fisiològics i psicosocials: les conegudes transicions normatives presentades per Wylleman i Lavalley (2004). Persones que desitgen compatibilitzar el seu particular *dual career* sense haver de fer renúncies culturals que enterboleixin el complicat futur de la joventut. Cecić Erpič, Wylleman i Zupancic (2004) afirmen que el nivell educatiu correlaciona amb futures dificultats laborals i econòmiques. Mantenir un bon nivell educatiu augmenta les oportunitats professionals (Murphy, Petitpas i Brewer, 1996; Williams-Ryce, 1996). I es pot afirmar que en acabar la carrera esportiva, la formació acadèmica i cultural millora qualitativament la retirada (Werthner i Orlick, 1986; Wylleman, De Knop, Menkehorst, Theeboom, i Annerel, 1993; González i Bedoya, 2008).

L'article detalla les principals mesures acadèmiques de compaginació dels estudis amb l'esport, vigents actualment a Catalunya, destacant-ne dos aspectes fonamentals. Primer, atendre al grau de coherència dels fonaments jurídics promulgats des de l'educació i des de l'esport, a nivell estatal i autonòmic. A continuació, destacar la congruència interna de l'evolució d'aquestes mesures acadèmiques en les diverses etapes educatives. Només un perfecte engranatge de les lleis i resolucions permetrà la presència d'estudiants esportistes en l'educació superior i en la universitat, sense haver fet cap renúncia prèvia en el seu personal *dual career*. Cal ser previngut en aquesta anàlisi, ja que s'ha de tenir en consideració que és una línia de recerca pedagògica emergent, que genera el debat típic de la novetat, on no es trobaran axiomes irrefutables sinó assajos de propostes:

Dual career arrangements are relatively recent in the majority of Member States and sports. In Member States where these arrangements have been developed for some time, they sometimes lack solid agreements between the sport system and either the educational sector or the labour market. They may also lack a legal framework or a sustainable governmental policy (European Commission: Education & Culture, 2012, p. 3).

Les mesures acadèmiques no distingeixen models educatius ni modalitats esportives (esports col·lectius o esports individuals, amb diferents càrregues d'entrenament). Són mesures de compatibilitat genèriques, un marc legal idèntic per a tots els estudiants esportistes. El model no integrat el conformen estudiants que no presenten cap tipus d'ajut institucional per a esportistes, llevat que ocasionalment es puguin beneficiar de les mesures acadèmiques genèriques de l'àmbit educatiu. En aquest model, l'estudiant manté les relacions socials de l'escola i de l'esport, i roman amb la família. Implica un gran esforç personal per mantenir ambdues activitats en alt rendiment. En els darrers anys han aparegut centres educatius públics i privats que, bo i mantenint el model no integrat habitual, han desenvolupat projectes per a estudiants esportistes que atenen les seves necessitats específiques mitjançant un programa curricular adaptat i el recolzament de l'administració educativa (per exemple, els centres educatius que pertanyen a la xarxa d'especial atenció a la pràctica esportiva). El model integrat es basa en la localització en un mateix centre de l'activitat acadèmica i esportiva, allunyant l'estudiant del seu entorn de proximitat i homogeneïtzant les vivències socials de l'escola i l'esport. Aquells amb qui s'estudia són els mateixos amb qui s'entrena, en entorns tancats i controlats (per exemple, centres d'alt rendiment). No es pot desmerèixer la importància del context en l'eficàcia de les mesures acadèmiques; estudis recents demostren que la motivació dels estudiants esportistes a Europa ha de ser específicament investigada d'acord a llurs contextos socials (Lupo et al., 2014).

Sovint les mesures acadèmiques pels alumnes esportistes s'han comparat amb les reconegudes pels alumnes que simultaniegen la secundària obligatòria i postobligatòria amb els estudis de música i dansa. Aquestes mesures de compatibilitat han estat perfectament determinades des del curs 2004-05, tot i que instruccions anteriors ja se'n feien ressò, apareixent abans que les mesures pels esportistes. El seu tractament a les instruccions no ha presentat dubtes d'ubiquïtat com en el cas de l'esport, i sempre han estat enteses com a convalidacions i reconeixements. Serveixi de mostra que, mentre les mesures per als esportistes s'han de cercar enguany dins del currículum respectiu de l'ESO o del batxillerat, les mesures per als músics i dansaires tenen documents propis actualitzats ben detallats (*Simultaneïtat d'estudis d'ESO o batxillerat amb estudis de música o amb estudis de dansa*). El més rellevant és l'estructura nítida d'aquestes mesures, que es basen en dos eixos organitzatius: la tipologia del centre acadèmic que imparteix els estudis (conservatoris, centres autoritzats) i, molt important, el número d'hores de dedicació a aquesta activitat. Aquest segon criteri és clau perquè precisament el que les mesures de compaginació han de garantir és gestionar suficient temps de dedicació a les dues exigents activitats que realitza l'alumne.

La simultaneïtat dels estudis amb l'esport topa amb el primer criteri, ja que les entitats esportives i clubs on es desenvolupen els entrenaments no tenen el rang de centres acadèmics, no són centres oficials d'educació. Millor apropament presenta el segon criteri en relació a les hores de dedicació setmanal, però ha calgut esperar a les instruccions del present curs 2014-15 per fer una primera proposta en aquesta variable, que ha

suposat la gran novetat de les mesures de compaginació de l'esport: «...amb una dedicació horària de 9 o més hores setmanals d'activitat física reconeguda per la federació esportiva corresponent...». Fins ara, els esportistes entrenaven similar número d'hores a les que els músics i dansaires practicaven, però sense cap reconeixement.

D'altra banda, múltiples recerques destaquen la positiva relació entre la pràctica de l'activitat física i el rendiment acadèmic (Sing, Uijtdewilligen, Twisk, Van Mechelen i Chinapaw, 2012) o demostrant que els centres educatius que esmercen esforços vers l'èxit esportiu també repercuteixen en l'èxit acadèmic (Bowen i Greene, 2012). D'altres estudis indiquen que les millors notes van associades a l'activitat física vigorosa, especialment en els rangs recomanats per la Healthy People (Podulka, Pivarnik, Womack, Reeves i Malina, 2006). Recerques similars s'han realitzat en el context català (Solà, 2010), que indiquen que els esportistes mantenen una mitjana de notes superior a la població sedentària fins a la finalització de la secundària obligatòria, però aquesta tendència s'inverteix en arribar al batxillerat. Quan l'exigència esportiva i acadèmica esdevenen màximes, la mitjana de notes se'n ressent i és en aquest moment quan es justifiquen unes adequades mesures acadèmiques.

Si aquestes mesures de compaginació dels estudis amb l'esport no són suficientment potents per garantir-ne un seguiment normalitzat, es planteja la possibilitat que els esportistes d'alt nivell enfoquin la seva vida de manera diferencial a la població general. No haver de ser com la resta de la gent, per què precisament no tots els ciutadans fan dues activitats tan exigents com ho fan els estudiants esportistes. D'aquí sorgeix la idea del projecte personal (Roca, 2006) que, com escriu l'autor, és un concepte que ha revifat en la societat occidental i que té aplicació a l'especial problemàtica dels esportistes. El projecte personal és un exercici d'autonomia basat en els coneixements de cada subjecte, que sorgeix de la reflexió de cadascú, «com quelcom diferenciat però compatible amb els projectes col·lectius» (Roca, 2006, p. 131). Psicològicament, el projecte personal aplicat a l'esportista l'ha de centrar, guiar-lo en allò què vol i desitja, i motivar la seva existència. Si la vida de l'esportista no és exactament igual a la població general, el seu projecte existencial ha d'estar fonamentat en la raó i amb objectius plausibles, malgrat tingui ritmes d'assoliment diferents a la resta dels ciutadans.

Per tal de singularitzar la coherència i aplicabilitat real d'aquestes mesures, l'article té com a objectius valorar les mesures acadèmiques per tal de permetre la reflexió política sobre la seva adequació i, en base a això, establir unes recomanacions de referència per a les famílies vinculades al *dual career*, manera que l'estudi reverteix socialment.

Àmbit de l'educació: Fonaments jurídics de les mesures acadèmiques

Per trobar les vigents mesures legals de compatibilitat d'estudis i esport, només cal seguir la nominació «estudiants esportistes», que remet a les legislacions educativa i esportiva i als organismes polítics que les publiquen. Des de l'àmbit educatiu estatal, en actual transició legislativa i curricular, els referents seran la Ley 2/2006 de ordenación educativa (LOE) i la Ley Orgánica 8/2013 para la mejora de la calidad educativa (LOMCE), que es desprenen del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Des de

l'àmbit educatiu català, la Llei 12/2009 d'educació de Catalunya (LEC) i, sobretot, les diferents Resolucions que informen en cada curs de les *Instruccions per a l'Organització i el Funcionament dels centres educatius*, responsabilitat del Departament d'Ensenyament. En relació a les mesures de compaginació, les lleis citades són poc explícites. Només es troben referències als esportistes d'alt nivell quan a prioritat d'accés als estudis de secundària (art. 47 LEC) o als estudis post-obligatoris (art. 85 LOE), i en relació a la seva incorporació en l'educació d'adults (art. 67 LOE i art. 70 LEC). La recent aprovada LOMCE encara és més eixuta respecte dels esportistes d'alt nivell, apareixent només en la disposició addicional 43 sobre centres d'ensenyaments esportius de grau superior a distància. Realment, el gruix de mesures acadèmiques des de l'educació, es desenvolupen en normatives menors i més contextualitzades a la realitat.

A Catalunya, les mesures acadèmiques pels alumnes esportistes s'han especificat sempre en les respectives *Instruccions per a l'Organització i el Funcionament dels centres educatius* que cada inici de curs publica el Departament d'Ensenyament mitjançant les pertinents Resolucions. Aquestes mesures apareixen per primera vegada al curs 2006-07, governant el primer tripartit d'esquerres, i s'han mantingut fins a les recents instruccions pel curs 2014-15, sovint lligades a l'atenció a les necessitats educatives de l'alumnat. A l'Educació Secundària Obligatòria (ESO), les mesures sempre s'han trobat en l'atenció a la diversitat, concepte que la pedagogia progressista encunyà amb la LOE (2006) i que engloba situacions d'atenció diferencials: necessitats educatives especials, alumnat nouvingut, incorporació d'alumnat procedent de sistemes educatius estrangers, alumnat que pateix malalties prolongades i les atencions sorgides en els darrers cursos per alumnes amb mesures judicials i per alumnes menors de 16 anys que cursen educació a distància. Les mesures de compaginació d'estudis i esport han evolucionat durant aquest període en 4 fases:

- a) Cursos 2006-07 i 2007-08: En la primera aparició en les instruccions, les mesures acadèmiques pels alumnes esportistes estaven en l'organització general del centre, en l'apartat addicional de necessitats educatives anomenat atenció a la diversitat (necessitats educatives especials, nouvinguts, sistemes educatius estrangers...etc.), intitulat adaptacions i modificacions del currículum. Els alumnes susceptibles de tenir modificacions eren de tres tipus: alumnes que mostren avenços significatius en l'aprenentatge, alumnes que mostren dificultats que interfereixen en el seu aprenentatge a causa de discapacitats motrius, psíquiques o sensorials, malalties o trastorns de conducta greus... i el tercer tipus, alumnes amb dedicació significativa a l'esport. La inclusió dels esportistes en aquest apartat era un xic forçada i sense massa relació amb la casuística de la resta d'adaptacions curriculars. No hi ha diferències conceptuais entre l'ESO i el batxillerat, ambdues etapes els anomenen alumnes amb dedicació significativa a l'esport i, a nivell curricular, tenen consideració de modificacions.
- b) Cursos 2008-09, 2009-10 i 2010-11: En aquests cursos canvia la ubicació de les mesures acadèmiques per a esportistes en funció de si estudien ESO o batxillerat, tot i que ambdues etapes educatives segueixen trobant les mesures en l'organització general del centre i dins de les atencions a les necessitats educatives de l'alumnat. Però només són enteses com a atenció a la diversitat

les que fan referència a l'ESO, en un apartat diferenciat amb plans individualitzats per aquells alumnes amb dedicació significativa a l'esport al batxillerat. Però les mesures del batxillerat queden fora de l'atenció a la diversitat i es presenten en un apartat específic intítulat plans individuals per aquells alumnes que compaginen els estudis de batxillerat amb la pràctica intensiva de l'esport. El canvi en aquest període és més estètic que real, ja que la nova concepció de l'activitat (no és el mateix dedicació significativa que pràctica intensiva), no varien el redactat quan a mesures acadèmiques a aplicar. Hagués estat interessant una diferenciació entre la dedicació significativa a l'ESO i la pràctica intensiva al Batxillerat, si no és només terminològica, ja que aquesta distinció es mantindrà en la resta de cursos fins a l'actualitat.

- c) Cursos 2011-12 i 2012-13: Les mesures acadèmiques pels alumnes esportistes segueixen en l'organització general del centre, igualment dins de les atencions a les necessitats educatives. Però, en aquests cursos, de manera similar a la primera etapa, les mesures per l'ESO i el batxillerat tornen a ser enteses ambdues com atenció a la diversitat i es presenten documents específics al marge de les pròpies Instruccions, mitjançant enllaços web que mostren un intent de clarificació organitzativa. A l'ESO, les *Mesures per atendre la diversitat a l'ESO* recull set casos diferents d'atenció a la diversitat dels qual el darrer (G. Alumnes d'ESO amb dedicació significativa a la pràctica de l'esport) regula mesures ja conegudes als cursos anteriors. Al batxillerat, dins de l'atenció a la diversitat en els ensenyaments postobligatoris, els *Plans individuals, exempcions i modificacions curriculars en els ensenyaments postobligatoris*, dediquen el cinquè cas als alumnes esportistes (A.5. Alumnes que compaginen els estudis de batxillerat amb la pràctica intensiva de l'esport). Llevat dels canvis conceptuals i de la presentació de documentació específica, les mesures concretes i el procediment per demanar-les segueixen sent les mateixes des del primer curs de publicació 2006-07.
- d) Cursos 2013-14 i 2014-15: Les mesures acadèmiques per als alumnes esportistes fan un canvi d'ubicació molt rellevant dins de l'estructura de les instruccions. Després de 7 cursos apareixen en l'organització general del centre, actualment se les inclou dins de l'organització del currículum; tant pel batxillerat com per l'ESO, just després de la relació dels aspectes curriculars més rellevants de cada etapa. En aquest nou marc, el concepte d'atenció a les necessitats educatives de l'alumnat desapareix. Continuant en l'atenció a la diversitat, apareixen en l'apartat Plans individualitzats per alumnes d'ESO amb dedicació significativa a la pràctica de l'esport. Al batxillerat, en l'apartat de plans individuals, sota la denominació coneguda d'alumnes que compaginen estudis de batxillerat amb la pràctica intensiva de l'esport. Seguint amb la tendència de la fase anterior de redactar documents específics al marge de les instruccions, a l'inici del curs 2013-14 es troba un complet document actualitzat que sota la denominació *Document d'orientació sobre l'atenció a la diversitat a l'ESO*, aprofundeix en tots els casos possibles, tenint en consideració als estudiants esportistes.

És significatiu que l'anàlisi evolutiva de les instruccions només faci referència als alumnes de les etapes d'ESO i de batxillerat i no apareguin d'altres possibilitats de

l'educació formal (formació professional, estudis d'arts plàstiques i disseny, ensenyaments esportius). L'article insistirà en aquest fet en l'anàlisi de les mesures acadèmiques per etapes educatives. Finalment, les mesures acadèmiques per compatibilitzar els estudis universitaris amb l'esport d'alt nivell a l'educació superior es troben a la Ley Orgánica 6/2001 de universidades. Concretament el Títol XIV dedicat a l'esport i a l'extensió universitària, en els articles 90 i 91 es pot llegir: «el Gobierno, previo informe del Consejo de Universidades... articulará fórmulas para compatibilizar los estudios de deportistas de alto nivel con sus actividades deportivas». Malauradament, en la Llei 1/2003 d'universitats de Catalunya no apareix cap referència.

Àmbit de l'esport: Fonaments jurídics de les mesures acadèmiques

A l'hora de proposar mesures acadèmiques per potenciar aquesta dualitat vital, es fa necessària una definició més acurada de la vessant esportiva. L'educació és obligatòria per llei fins als 16 anys; en canvi, l'esport és una activitat d'elecció totalment voluntària i decidida lliurement. A cap estudiant esportista se l'ha obligat a practicar-lo. Però la claredat del sistema educatiu enfront de la dispersa dedicació esportiva, obliga a regular la dedicació significativa a l'entrenament. Per aquest motiu, l'activitat esportiva presenta diferents tipologies de dedicació que es corresponen amb mesures acadèmiques precises en cada cas. Independentment del nivell educatiu de l'estudiant, aquest pot ser classificat per llei com a Deportista de Alto Nivel (DAN), Deportista de Alto Rendimiento (AR), Esportista d'Alt Nivell Català (ANC), Esportista integrat en el Programa d'Alt Rendiment de Catalunya (ARC) i, fins i tot en el vigent curs acadèmic 2014-15, assolir el reconeixement d'esportista malgrat no pertànyer a cap de les categories anteriors.

Contràriament al que succeïa en l'àmbit educatiu, on les mesures acadèmiques no es desenvolupaven en els textos legals sinó en documents jurídics menors com les resolucions, en l'àmbit esportiu apareixen amb precisió en textos amb rang de llei i decret. L'àmbit jurídic esportiu ha promulgat 4 normatives legals, dues d'estatals i dues de catalanes, que justifiquen les mesures acadèmiques de compaginació i també defineixen les categories esportives que se'n poden beneficiar. Els referents jurídics estatals són la Ley 10/1990 del deporte (1990), al títol VI dedicat «al deporte de alto nivel» i, sobretot, el Real Decreto 971/2007 sobre «deportistas de alto nivel y alto rendimiento» (2007). En la pionera Ley 10/1990 (art. 53), promulgada fa més de 20 anys, ja s'explicitava la reserva de places universitàries per a esportistes i un apunt general que convidava a la reflexió sobre les mesures acadèmiques sense concretar-les. Però el RD 971/2007 va significar un salt de qualitat en la projecció de les ajudes als esportistes amb un títol clarificador (art. 9): *Medidas para promover la formación y educación, y facilitar el acceso a las diferentes ofertas formativas del sistema educativo, para los deportistas de alto nivel y alto rendimiento*. És l'article clau del RD per a comprendre l'abast de les mesures acadèmiques vigents per a l'alt nivell esportiu, especificat evolutivament per etapes educatives.

Paral·lelament, s'han desenvolupat referents jurídics en l'àmbit autonòmic català: la Llei 1/2000 de l'esport i el Decret 337/2002 sobre l'alt rendiment esportiu. En la primera, el títol 3 sobre la gestió i regulació de l'educació física i l'esport (art. 47), vetlla per la formació dels esportistes d'alt nivell i per ajudar-los. El Decret 337/2002 precisa la ne-

cessitat de la formació acadèmica dels esportistes tant en la fase de tecnificació com en la fase d'alt nivell. En la tecnificació esportiva (capítol 2), els esportistes poden gaudir del servei de seguiment i suport acadèmic (art. 8) i, a més, tenen l'obligació de seguir una formació acadèmica (art. 9). En l'esport d'alt nivell (capítol 3), els esportistes tenen l'obligació de tenir una actuació correcta en els àmbits personal, social i acadèmic (art. 20) i disposen del servei d'atenció acadèmica (art. 21), que inclou tots els aspectes relacionats amb els estudis, incloses tasques de tutoria i seguiment de les persones usuàries de les residències esportives de la Generalitat.

És molt important destacar que totes les mesures acadèmiques en l'àmbit de l'esport, especialment les descrites en l'article 9 del RD 971/2007, serveixen exclusivament per als estudiants esportistes que pertanyin a alguna de les següents categories que configuren l'elit del reconeixement esportiu estatal i autonòmic: DAN (Deportista Alto Nivel), AR (Alto Rendimiento) i ANC (Alt Nivell Català). Per tant, no se'n poden beneficiar estudiants esportistes que no puguin justificar aquestes categories d'alta exigència competitiva. Per a la majoria d'estudiants esportistes que no han fet una marca destacada o no han representat cap selecció a nivell internacional aquestes mesures no se'ls pot aplicar. Es presenta un quadre resum construït amb els anteriors referents legals citats que defineixen les categories esportives amb dret a aquestes mesures acadèmiques. Incidir també que la documentació del Programa ARC (Alt Rendiment Català), especifica que en funció de les necessitats i la fase evolutiva dels esportistes, es poden oferir beques internes, d'estudi o entrenament, a proposta de les federacions catalanes. El Programa ARC s'estructura en diferents nivells: alt nivell català (ANC), perfeccionament, futur o tecnificació. Al marge de la categoria ANC, que té entitat pròpia, un esportista ARC pot ser considerat Alto Rendimiento (AR), modalitat g, en virtut de gaudir d'una beca per seguir un programa de tecnificació en un dels centres reconeguts pel CSD (veure quadre annex):

Congruència entre les lleis i ordenacions jurídiques de l'educació i de l'esport

A nivell estatal, l'organisme responsable de les mesures aplicables als estudiants esportistes és el Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. És important destacar que tant l'àmbit educatiu com l'àmbit esportiu, mitjançant el Consejo Superior de Deportes (CDS), depenen del mateix ministeri, esperant un alt grau de congruència de les mesures previstes. A nivell català, l'educació i l'esport no es troben sota l'aixopluc d'un mateix organisme. Com és sabut, l'àmbit educatiu està regulat pel Departament d'Ensenyament i l'àmbit esportiu pel Consell Català de l'Esport, que depèn del Departament de Presidència. La distància administrativa és més gran.

Les mesures acadèmiques de l'àmbit educatiu es troben desenvolupades en les respectives resolucions que cada curs publiquen les *Instruccions per a l'Organització i el Funcionament dels centres educatius*. En canvi, les mesures acadèmiques des de l'àmbit esportiu es troben clarament escrites en lleis i decrets. Per tant, la comparació d'ordenacions jurídiques entre ambdós àmbits presenta una doble característica: la normativa educativa és de menor rang i vàlides només a Catalunya; la normativa esportiva és de màxim nivell i extensible a tot l'estatal espanyol. A més, les mesures de l'àmbit educatiu són aplicables des dels 12 anys, coincidint amb el 1r. curs de l'ESO; en canvi, les mesures de l'àmbit esportiu només es poden aplicar a partir dels 15 anys segons consta en el RD 971/2007 (art. 4). Per tant, només es poden assumir les mesures acadèmiques descrites en l'àmbit esportiu quan l'alumne ja està en el 2n. cicle d'ESO. En bona lògica, les convocatòries en seleccions per tornejos internacionals o les competicions d'abast europeu o mundial no existeixen en la majoria de les modalitats esportives per sota d'aquestes edats. Les mesures acadèmiques proposades per l'educació comencen abans que les mesures acadèmiques de l'esport.

Per a obtenir els beneficis acadèmics com a esportista en la normativa educativa no s'exigeix en cap moment pertànyer a les màximes categories DAN / ANC / AR. Aquest plantejament és lògic si en el paràgraf anterior s'ha comentat que l'accés a la màxima categoria esportiva és als 15 anys i les mesures acadèmiques en la normativa educativa poden aplicar-se des dels 12 anys, tot just començar l'ESO. Lògicament, doncs, els estudiants esportistes en el primer cicle de l'ESO encara no són reconeguts amb la màxima categoria i, per tant, cal remarcar que la normativa educativa és menys estricta respecte de l'exigència competitiva. Però tot i ser menys estricta en la valoració esportiva, cal definir uns supòsits per encabir els esportistes que realment tinguin accés a aquestes mesures acadèmiques. Aquests supòsits, de manera continuada des del curs 2006-07 fins a l'actualitat han estat dos: primer, si l'alumne està matriculat en algun dels centres docents que pertanyen a la xarxa de centres educatius d'especial atenció a la pràctica esportiva; segon, si l'alumne no està matriculat a algun d'aquells centres específics, tenir el certificat de pertinença a la tecnificació del Programa d'Alt Rendiment Català (ARC).

Aquests dos supòsits tenen connotacions diferents. La primera és de caràcter geogràfic: cal que coincideixi la ubicació del centre docent amb el veïnatge de l'estudiant esportista i, a més, que coincideixin les modalitats esportives per les quals aquell centre

docent pertany a la xarxa de centres. Pot implicar desplaçaments de l'estudiant des del seu entorn, valorant també la ubicació del club esportiu on s'entrena i no entrar en conflicte amb els alumnes no esportistes que els hi pertoca el centre docent per zona de prioritat. Cal reflexionar sobre l'escàs ressò ciutadà dels centres d'especial atenció a la pràctica esportiva, molt desconeguts per a potencials famílies interessades. No és gens senzill trobar la llista actualitzada dels centres docents que pertanyen a l'esmentada xarxa, el que dóna una certa opacitat al servei educatiu proporcionat. Igualment, tampoc es publiquen els centres privats que al marge de la xarxa d'atenció especial a la pràctica esportiva, han generat programes d'atenció als estudiants esportistes en el seu projecte de centre. La segona connotació és de rendiment esportiu: pertànyer al programa ARC és equivalent a obtenir bons resultats en l'esport de referència o ser valorat com un esportista amb unes capacitats de futur a ser promocionades. Tenir el certificat ARC no és, doncs, una decisió que pugui prendre l'estudiant esportista interessat. Aquests dos supòsits tan diferents, presenten encara alguns buits informatius i d'organització que aconsellarien la seva revisió després de vuit anys sense replantejar-ne l'escrit.

Tot i que les condicions per beneficiar-se de les mesures acadèmiques són menys estrictes en educació que les plantejades en l'àmbit esportiu, encara deixen fora a molts estudiants que, entrenant-se tantes hores com els seus companys, potser no tenen el nivell competitiu per accedir al programa ARC. Però el desgast orgànic, la inversió d'hores i la implicació personal és la mateixa. Aparegudes sense justificació aparent, la normativa va fer tres excepcions molt rellevants en els cursos 2010-11, 2013-14 i pel vigent curs 2014-15 que obria a aquests estudiants esportistes la possibilitat de ser reconeguts com a tals: «En casos excepcionals en què les circumstàncies individuals de l'alumne i la seva dedicació intensiva a l'esport així ho justifiquin, la comissió d'atenció a la diversitat o òrgan equivalent del centre pot proposar, i el director del centre aprovar, un pla individualitzat que comporti el reconeixement de la matèria d'educació física i d'algunes o totes les matèries optatives, encara que l'alumne no pugui tenir el certificat del Consell Català de l'Esport» (Instruccions 2010-11, 2013-14). A part de desconèixer per què apareix aquest important paràgraf en els precisos cursos citats i no en d'altres, apuntar també que la mesura al 2010-11 era vàlida tant per l'ESO com pel Batxillerat i, en canvi, pels cursos 2013-14 i 2014-15 només és aplicable a l'ESO. D'afegitó, recordar que el vigent curs 2014-15 concreta aquesta dedicació a 9 o més hores setmanals, apropant-se a la valoració temporal que de manera similar es fa per la música i la dansa. Es reprendrà la reflexió sobre aquest paràgraf excepcional en el següent punt de l'article, però es destaca ara la dificultat de valorar amb certa objectivitat què es considerava dedicació significativa abans d'establir-hi una referència temporal.

La legislació educativa per a esportistes és menys estricta quan a requisits per a ser aplicada, però l'extensió de les mesures té un abast limitat. Deixant al marge el tema del reconeixement d'assignatures per a cada etapa acadèmica, que no segueix aquesta lògica, les mesures d'atenció als esportistes des de l'àmbit educatiu mai atorga drets de canvis d'horaris als exàmens, o canvis de grup o possibilitat de lliurar els treballs en d'altres dates... Res d'aquestes mesures operatives apareixen en les instruccions consultades. Què cal fer, doncs, si com passa sovint, uns campionats d'Espanya coincideixen amb setmana d'exàmens? Com que la normativa no ho especifica, se suposa que les famílies afectades hauran de gestionar-ho amb la direcció dels centres educatius i,

lògicament, depenent de la sensibilitat o tacte pedagògic de cada institució se'n podran obtenir més o menys adaptacions. Però resta en l'esfera de la negociació privada, sense recolzament normatiu i a la incertesa de la importància que cada escola doni a l'activitat esportiva de màxim nivell.

De fet, aquestes mesures acadèmiques de gran abast (dret a canvis de grup, canvis d'horaris i dates d'examen i lliurament de treballs...) només estan regulades des de l'àmbit de l'esport pels estudiants amb categoria DAN / AR / ANC i exclusivament per a la Universitat. En aquest cas, és comprensible pensar que els estudiants esportistes de màxima categoria gaudeixen d'unes mesures acadèmiques de màxim abast, però es fa difícil justificar que quedin restringides només als estudis universitaris. Molt sovint les dificultats no apareixen en la pròpia universitat sinó en el camí per arribar-hi. Per això, sobta que mesures d'aquest abast no apareguin a l'ESO i molt especialment al Batxillerat, que realment és una de les etapes més compromeses per mantenir el *dual career* individual. Per què si els estudiants esportistes no poden mantenir la dualitat vital durant la secundària, difícilment podran arribar a la universitat i, en aquest cas, la presència de mesures acadèmiques de màxims queda en entredit.

Les mesures acadèmiques de l'àmbit esportiu també es diferencien de les de l'àmbit educatiu per què emfasitzen la posta en marxa de les tutories acadèmiques: «se promoverá la realización de Convenios con las autoridades educativas, para la puesta en marcha de tutorías académicas... para conciliar sus aprendizajes con sus responsabilidades y actividades deportivas (RD 2007, art. 9.11)», per a esportistes de la màxima categoria. Aquestes tutories es troben en fase de desenvolupament, per què no s'han generalitzat a les escoles on hi ha estudiants amb aquestes necessitats, sent una figura emergent a les universitats i en alguns centres educatius especialitzats.

Taula 2: Principals mesures acadèmiques de compaginació en la normativa vigent

MESURES ACADÈMIQUES PER COMPATIBILITZAR EDUCACIÓ I ESPORT D'ALT NIVELL		
<p>EDUCACIÓ: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya</p> <p>LEY 2/2006, de 3 de mayo, de Ordenación Educativa (LOE, art. 67 i 85) LEY 8/2013, de 9 de diciembre de Mejora Calidad Educativa (LOMCE, disposición adicional 13) LLEI 12/2009, de 10 de juliol, d'educació de Catalunya (art. 47 i 70) Resolucions 2006 a 2014, de les Instruccions per l'Organització i Funcionament dels centres docents d'educació secundària. LEY ORGÁNICA 6/2001, de 21 de diciembre, de Universidades (art. 90 i 91)</p>	<p>Marc legislatiu</p>	<p>ESPORT: Consejo superior de Deportes (CDS): DAN i AR Secretaria General de l'Esport, Generalitat de Catalunya: ANC</p> <p>LEY 10/1990, de 15 de octubre, del Deporte (art. 53. Integración social y profesional) REAL DECRETO 971/2007, de 13 de julio, sobre deportistas de alto nivel y alto rendimiento (art. 9) DECRET LEGISLATIU 1/2000, de 31 de juliol, Llei de l'esport (art. 47) DECRET 337/2002, de 3 de desembre, sobre l'alt rendiment esportiu (art. 8, 9, 20 i 21)</p>
<p>← ETAPES EDUCATIVES →</p>		
<p>NO ES CONTEMPLEN MESURES</p>	<p>Infantil (0 - 6 anys) Primària (6-12 anys)</p>	<p>NO ES CONTEMPLEN MESURES</p>
<p>Plans individualitzats alumnes ESO amb dedicació significativa pràctica de l'esport: 1. Xarxa de centres educatius d'especial atenció a la pràctica esportiva 2. Alumnes amb dedicació significativa a l'esport en altres centres Reconeixement Educació física + Supressió o modificació matèries optatives (més que els DAN?)</p>	<p>ESO (12 -16 anys)</p>	<p>...criterio prioritario de admisión para reserva de plazas la consideración de deportista de alto nivel o de alto rendimiento.</p> <p>La Educación Física será objeto de posible exención, previa solicitud del interesado.</p>
<p>Alumnes que compagin en estudis de batxillerat amb la pràctica intensiva de l'esport: 1. Xarxa de centres educatius d'especial atenció a la pràctica esportiva 2. Alumnes amb dedicació significativa a l'esport en altres centres. Reconeixement Educació física + Supressió o modificació matèries optatives o de modalitat que excedeixin de 3 (més que els DAN?)</p>	<p>Batxillerat (16-18 anys)</p>	<p>...criterio prioritario de admisión para reserva de plazas la consideración de deportista de alto nivel o de alto rendimiento.</p> <p>La Educación Física será objeto de posible exención, previa solicitud del interesado.</p>
<p>NO ES CONTEMPLEN MESURES</p>	<p>Formació Professional</p>	<p>...ciclos de grado medio y grado superior, las Administraciones educativas establecerán una reserva mínima del 5% de las plazas ofertadas para los deportistas... Familia de Actividades Físicas y Deportivas... acreditar la condición de deportista de alto nivel o de alto rendimiento quedaran exentos de la realización de la parte específica de la prueba de acceso</p>
<p>NO ES CONTEMPLEN MESURES</p>	<p>Ensenyaments Esportius</p>	<p>Acreditarán las competencias relacionadas con los requisitos de acceso de carácter específico, quienes ostenten la condición de deportista de alto nivel, en la modalidad o especialidad que se trate.</p>
<p>TÍTULO XIV. DEL DEPORTE Y LA EXTENSIÓN UNIVERSITARIA Art. 90. Las universidades ... proporcionarán instrumentos para la compatibilidad efectiva de esa práctica con la formación académica de los estudiantes. Art. 91. ...el Gobierno, previo informe del Consejo de Universidades... y articulará fórmulas para compatibilizar los estudios de deportistas de alto nivel con sus actividades deportivas.</p>	<p>Universitat</p>	<p>1. Reserva de mínimo el 3% de las plazas ofertadas por los centros universitarios. 2. CAFE, Fisioterapia y MEF, reserva adicional mínima del 5% de las plazas ofertadas. Exceptuados de la realización de pruebas físicas de ingreso a la universidad. Las universidades en su normativa propia tendrán presente tal condición en relación a las solicitudes de cambios de horarios, grupos y exámenes que coincidan con sus actividades, así como respecto de los límites de permanencia establecidos por las universidades...</p>

Valoració evolutiva de la progressió de les mesures en les diferents etapes educatives

La valoració evolutiva vertical ressegueix les diferents etapes educatives del sistema, analitzant finament la progressió de les mesures acadèmiques amb l'edat, paral·lelament a l'augment de l'exigència acadèmica i esportiva (taula 2) que mostra el camí vers l'educació superior i la universitat. Si es desitja que el sistema educatiu tingui èxit en aquest camí, cal no perdre estudiants en les etapes que precedeixen la universitat.

- a) Educació infantil (0-6 anys) i primària (6-12 anys). Aquestes dues etapes educatives s'agrupen per què presenten exactament les mateixes mesures acadèmiques a aplicar. La coincidència és màxima entre les propostes educatives i esportives: no existeixen mesures acadèmiques de compaginació. I, a més, es valora molt positivament aquesta coherència dels organismes responsables. Podria semblar extremament òbvia l'anterior frase, però no ho és tant. Existeixen esports que organitzen campionats mundials per a esportistes per sota dels 12 anys; existeixen famílies arreu del món que treuen llurs fills del sistema educatiu, empesos per la incerta promesa de la glòria esportiva. I per ser campió olímpic amb 15 anys cal pensar en com ha estat la formació cultural i acadèmica d'aquest infant. D'altra banda, els esports anomenats de carrera curta, assoleixen els moments màxims de rendiment esportiu en edats infantils o prepuberals, afectant decididament els anys previs d'entrenament esportiu (Bouchetal, Leseur i Deboise, 2006).

La solució legal en el nostre context cultural és la més solvent i entenedora; hauria de ser relativament senzill i, fins i tot agradable, haver de compaginar les demandes acadèmiques i les esportives en aquestes etapes. I, per tant, no li calen mesures de compaginació. Tot i que els infants realitzin esport de competició, aquest s'ha de caracteritzar pel seu caràcter formatiu i integral vers la personalitat de l'esportista. Esport de competició i formació de la persona no és cap contradicció. En natació, per exemple, el rang de Campionat de Catalunya no apareix fins als 12 anys, tot i que en les etapes prèvies es mantenen algunes competicions amb la nominació de campionats territorials.

- b) Educació Secundària Obligatòria (12-16 anys). A l'ESO apareixen les primeres mesures acadèmiques per a estudiants esportistes, i ho fan tant des de l'àmbit educatiu com des de l'àmbit esportiu. En l'apartat anterior s'ha justificat que per gaudir de les mesures acadèmiques educatives les condicions d'accés eren menys restrictives que no pas en comparació a les condicions d'accés esportives, reservades només als estudiants amb la màxima categoria (DAN / ANC / AR). Però resulta molt curiós que precisament aquests estudiants amb condicions d'accés més senzilles, tinguin millors mesures acadèmiques de compaginació que no pas els estudiants de màxima categoria. Efectivament, pels dos supòsits d'accés educatiu ja comentats i, a partir dels 12 anys, als estudiants se'ls permet el reconeixement de l'educació física i també la supressió o modificació de les matèries optatives. En canvi, els estudiants amb la

màxima categoria, i només a partir dels 15 anys, exclusivament se'ls coincideix l'exempció de l'educació física, a petició del mateix interessat. Cal pensar-hi: les millors mesures acadèmiques aplicables no són pels millors esportistes estatals i catalans. Reconèixer una assignatura significa que aquesta ni es cursa ni s'avalua i, per tant, per saber la mitjana de notes es dividirà finalment pel número real d'assignatures fetes.

És destacable que, novament, és la gestió del temps la clau del problema. Malgrat totes les opcions i ajuts oferts als esportistes, finalment totes convergeixen en la manca de temps. Entrenar cada dia en doble sessió, per exemple, significa un consum de temps impossible de compensar, al qual afegir el cansament fisiològic. La única manera de fer-ho possible és reduir el currículum sense afectar a la igualtat d'oportunitats futures dels estudiants i que aquests utilitzin les hores alliberades per avançar deures, estudiar o fer els treballs necessaris. De fet, els alumnes amb reconeixement d'assignatures ni s'haurien de moure del centre educatiu i haurien de seguir amb la seva activitat acadèmica de compensació a la biblioteca o a una sala d'estudiants. Alliberar hores d'assignatura equival a reducció de treball acadèmic; menys assignatures per posar-se al mateix nivell cultural i de coneixements dels companys de classe. Però un cop acceptada la modificació curricular ningú no vetlla per aquesta opció, llevat de les pròpies famílies, i es troba a faltar la figura del tutor acadèmic o tutor d'esportistes que els aconselli en el seu projecte personal.

Com a gran novetat pel vigent curs 2014-15, la gestió del temps es concreta en un tercer supòsit que anuncia que si un estudiant esportista pot justificar una dedicació a l'entrenament de 9 o més hores setmanals, podrà beneficiar-se també de les mesures acadèmiques per l'ESO. En dos cursos anteriors, 2010-11 i 2013-14, ja es va intentar obrir aquest tercer supòsit però sense concretar número d'hores (es parlava de casos excepcionals), dificultant una valoració objectiva del què es considerava dedicació significativa sense tenir una referència temporal. Dues idees al voltant d'aquest novador paràgraf. Primer, que establir un número determinat d'hores d'entrenament sempre és un valor aleatori que pot ser més o menys rellevant en funció de l'esport i que s'haurà de justificar de manera clara. Segon, i d'acord amb la idea presentada des de l'àmbit esportiu i també, seguint el camí de les etapes anteriors, s'hauria de fer un esforç per no aplicar mesures de compaginació fins al segon cicle de l'ESO. Tot i tenir-hi dret legal des dels 12 anys, cal pensar molt la necessitat real que els estudiants esportistes en aquestes edats hagin de renunciar a part del currículum en el primer cicle d'ESO, que hauria de ser una continuació fluida i senzilla de l'etapa Primària. Només en casos estrictament justificats i amb el suport de la família i de les organitzacions implicades, se'ls podria concedir la modificació curricular.

Cal comentar la mesura sobre reserva de places als esportistes de màxima categoria en els centres docents de secundària. És una mesura que es repetirà en altres etapes educatives. Garantir l'accés dels estudiants en un determinat centre, tot i ser important, té una validesa limitada com a mesura acadèmica operativa. Només se'ls ajuda a entrar. Però serveix de molt poc garantir una

plaça a aquests estudiants si després no la poden esbrimar amb mesures operatives per la gestió temporal de la vida quotidiana, que és el que més els hi fa falta.

- c) Batxillerat (16-18 anys). El batxillerat és totalment continuista amb les mesures acadèmiques anteriorment presentades i coincideix en l'àmbit educatiu i en l'àmbit esportiu. Les mesures acadèmiques aplicables són exactament les mateixes de l'ESO, en els supòsits dels centres que pertanyen a la xarxa d'especial atenció a la pràctica esportiva i pels alumnes amb el certificat del Programa ARC. En canvi, es perd el paràgraf en relació a la gestió del temps, tercer supòsit novador de l'ESO, que oferia possibilitat de mesures als alumnes que justifiquin més de 9 hores d'entrenament setmanal. Hi ha algun canvi estètic de terminologia, ja que enlloc d'anomenar-se dedicació significativa a l'esport (ESO), ara es defineixen com alumnes amb pràctica intensiva a l'esport. En aquestes circumstàncies, han de ser idèntiques les mesures acadèmiques per un pre-adolescent de 12 anys que per un jove de 18 anys aspirant a plaça universitària? Com explicar que es perdi precisament al batxillerat l'opció de justificar un determinat número d'hores d'entrenament esportiu, especialment per aquells alumnes sense justificant de categoria esportiva?

Com s'ha dit en l'anterior paràgraf, les mesures acadèmiques són les mateixes que per l'ESO. Se'ls permet el reconeixement de l'educació física i també la supressió o modificació de matèries optatives, incloses les matèries de modalitat, de les quals l'alumne n'haurà de fer un mínim de 3. Al batxillerat, igualment, els estudiants esportistes de menys categoria tenen molt millors mesures acadèmiques que els estudiants esportistes de màxima categoria. Cal aprofundir en el reconeixement de l'educació física ja que, sumant-hi el curs de primer de batxillerat, s'esdevé que un alumne esportista pot haver estat 5 anys sense fer aquesta matèria. És un cas molt extrem, per què això no passa amb cap altre assignatura. Aquest és un tema que genera força debat entre posicionaments distants entre els mateixos professionals de l'educació física. Sembla que hauria de ser una assignatura on els estudiants esportistes poguessin aspirar a una bona nota i que, al seu torn, la seva implicació a la classe enriquís als companys. Reconèixer l'assignatura comporta que aquesta no computi en la mitjana de notes i que, per tant, aquests estudiants estiguin perdent la possibilitat de millorar-la. S'han pensat diferents fórmules per solucionar aquest problema, que en algunes situacions precises s'estan duent a terme. Per exemple, posar una nota trimestral sobre la qualitat dels entrenaments amb efectes curriculars, on es recollís no només si s'ha entrenat amb seriositat, sinó també si ha demostrat esperit de millora i una excel·lent actitud en la competició, de respecte pels companys i rivals. Valorar variables de rendiment i personals, l'aproparien a una normalització curricular i, sobretot, fondria el centre educatiu amb el club esportiu en un projecte mutu que revertiria sempre en l'estudiant. Aquest apropament entre ambdós àmbits llimaria situacions d'incomprensió i facilitaria l'empatia per la tasca que realitza l'altre en la formació integral del jove.

Una dada eloqüent és que al batxillerat existeix una mesura acadèmica general, no estrictament pensada pels estudiants esportistes, però que molts d'ells la fan servir per millorar la gestió personal del temps. Aquesta senzilla mesura genèrica és fer el batxillerat en 3 cursos, tal com diu la normativa, per afavorir l'èxit escolar dels alumnes, flexibilitzant el currículum de tal manera que hi hagi menys càrrega lectiva en cada curs. Situació perfecte pels estudiants esportistes que, inserits en un projecte de vida personal que no és idèntic a la resta de ciutadans, troben una favorable mesura de gestió del temps quotidià. L'important és arribar a l'objectiu, no tan el ritme que s'ha d'invertir en fer-ho, sobretot quan els estudis es solapen contínuament amb les exigències esportives en aquesta exigent etapa educativa.

- d) Formació professional i ensenyaments esportius (16-20 anys). Dividits en dos cicles formatius (Cicle Mitjà i Cicle Superior), aquests ensenyaments de caràcter tècnic i professionalitzador s'inicien just després de finalitzar l'ESO, essent una opció d'estudi alternatiu del batxillerat. El més destacable és que la coherència i continuïtat de les mesures relacionades en les etapes anteriors entre l'educació i l'esport, aquí es trenquen de manera sobtada. Des de l'àmbit educatiu, és molt rellevant que no existeixen mesures per compatibilitzar estudis i esport en aquesta etapa educativa. Si fan esport de competició, les exigències d'entrenament seran exactament les mateixes que les de la resta de joves de la seva franja d'edat. Però des de l'àmbit educatiu no es recull cap mesura de compaginació, ni s'anomena cap tipologia d'estudiants que se'n puguin beneficiar. Cal entendre que la formació professional no necessita d'ajuts per compaginar amb demandes esportives? L'exigència d'aquesta formació no està al mateix nivell que el batxillerat i per això no calen mesures? Es pot pensar també que la documentació curricular de la formació professional i dels ensenyaments esportius va amb retard respecte de l'ESO i el Batxillerat. Els documents vigents tenen encara referències a l'antiga LOGSE (1990) i s'ha treballat en els darrers cursos amb documents que transitaven vers la LOE (2006), quan ja està a punt una nova revisió curricular amb la LOMCE (2013). És probable que el que manqui sigui una actualització acurada de la documentació disponible des de l'àmbit educatiu per col·locar aquests ensenyaments al mateix nivell de l'ESO i el Batxillerat.

En canvi, sí que existeixen noves mesures acadèmiques des de l'àmbit esportiu, però restringides als estudiants de màxima categoria reconeguda (DAN / ANC /AR). Només per a ells, se'ls reserva un 5% de les places de qualsevol centre educatiu que oferta cicles formatius de grau mig i superior. A més, si aquests alumnes estudien la família professional d'activitat física i esport, quedaran exempts de les possibles proves d'accés. Pels ensenyaments esportius, podran demanar la convalidació de les assignatures vinculades directament a l'experiència del seu esport. Un munt de beneficis acadèmics que combinen els purament d'accés, amb els de gestió del temps quotidià per convalidació.

- e) Universitat: Els alumnes de batxillerat i els de cicles formatius de grau superior poden convergir en la universitat per continuar llurs estudis superiors. Des de l'àmbit educatiu, la Ley 6/2001, en el seu títol XIV, parla de manera genèrica de

garantir la compatibilitat efectiva de la pràctica esportiva amb la formació acadèmica dels estudiants (art. 90). És un redactat per la promoció esportiva i no tant per l'establiment d'ajuts concrets. Més tard, s'afegeix la concreció que el Consell d'Universitats haurà de gestionar fórmules per a compatibilitzar els estudis dels esportistes d'alt nivell amb les seves activitats esportives. Només són declaracions d'intencions que en cap moment especifiquen quin tipus de mesures a aplicar i que, segons es desprèn del redactat, només seran acceptades pels esportistes de màxima categoria. S'emfatitza doncs, que l'àmbit educatiu des de l'ESO fins al batxillerat va tenir en consideració mesures de compaginació no tan severes, que es podien aplicar a tota una colla d'esportistes sense justificació documental d'alguna categoria. Però en els estudis universitaris, la sensibilitat envers aquest grup d'esportistes «indocumentats» ha desaparegut. Poden seguir entrenant-se tantes hores com els esportistes acreditats, però jurídicament ningú es recorda ja d'ells.

Des de l'àmbit esportiu, els estudiants esportistes de màxima categoria, gaudeixen a la universitat de les millors i més extenses mesures acadèmiques de compatibilitat, que abasten solucions a qualsevol tipus de problemàtica: canvis de torns, ajornaments en el lliurament de treballs, canvis de dates d'examen... Mesures operatives excel·lents per a la compaginació quotidiana on preval la gestió del temps. A part, se'ls garanteix plaça al centre universitari que desitgin, ja que es reserva un 3% de les places, que augmenta a un 5% addicional en el cas que els graus siguin Educació Primària, Ciències de l'Activitat Física i l'Esport i Fisioteràpia. Lògicament, també estan exempts de proves d'accés en el cas que els estudis universitaris així ho reclamin. En resum, a la universitat només es fa referència als esportistes de màxima categoria, amb un florit ventall de mesures per garantir l'èxit de la seva formació superior. Tot i així, dependrà de la sensibilitat de cada centre universitari que es faciliti en major o menor mesura la compaginació d'aquests estudiants, ja que l'aplicació de mesures operatives concretes, especialment a la majoria que no són de màxima categoria segueix sent un repte a millorar (Álvarez, Pérez, González, i López, 2014).

Conclusions i línies de futur

L'article ha aprofundit en la doble revisió crítica de les mesures vigents tant en la comparació legislació educativa–legislació esportiva, com en l'evolució de les mateixes en les diferents etapes educatives. Aquesta revisió concorda plenament amb la tesi de la immaduresa d'un marc jurídic incipient per a la resolució perfecte del *dual career* (European Commission: Education & Culture, 2012). En l'anàlisi de les fases de construcció de les mesures en l'àmbit educatiu es posava de manifest que el que ha evolucionat durant aquests anys ha estat la ubicació concreta de les mesures en les instruccions del Departament d'Ensenyament, però el redactat sobre la casuística i el procediment s'ha mantingut pràcticament idèntic. Al marge del contingut que s'expressa trobar-li l'encaix més lògic en les instruccions ha estat complex, fet que denota un camp de recerca pedagògic recent i per solidificar. D'altra banda, també han aparegut opinions des de la sociologia de l'educació argumentant que l'augment de casos d'atenció a la diversitat

no té massa lògica. On està la frontera de la diversitat humana reflectida en els alumnes dels nostres centres educatius?

Però també la revisió de les mesures vigents ha presentat una heterogeneïtat de situacions particulars difícils de contemplar en la seva totalitat. Les lleis i normes jurídiques tenen rang normatiu diferenciat entre educació i esport i, els mateixos *student-athlete* conformen un grup polièdric, amb diferents categoritzacions segons assoliments esportius. Aquesta situació actual encara permet certs buits legals que es resolen mitjançant la negociació particular entre els afectats, però que obren camps de millora i afinament de les propostes que una correcte disposició política i professional no hauria de defugir. En aquest cas és evident la necessitat que s'apropin el món de l'educació i l'esport i que el jove estudiant no sigui la única peça sobre la qual graviti aquesta tensió (rendiment acadèmic / rendiment esportiu).

Respecte de l'objectiu que l'article reverteixi socialment com a guia per a les famílies que conviuen amb el *dual career*, el document presentat ofereix totes les possibilitats comentades i sota un gradient evolutiu. Tot i això, s'admet que no sempre es donarà una solució única per garantir la decisió de les famílies i que, com passa per exemple al batxillerat, la darrera paraula sobre les opcions existents roman sempre en les necessitats exclusives de cada situació.

En relació a les idees analitzades en l'article i amb l'objectiu d'obrir nous horitzons polítics que reverteixin en les famílies amb adolescents en *dual carrer*, es destaca:

1. Tacte pedagògic. Les persones amb responsabilitat en la compaginació dels estudis i l'esport (educadors, entrenadors, professors, tècnics esportius...) són molt més importants que les normes jurídiques. L'afecte i l'empatia, la comprensió de situacions personals i la implicació en el projecte vital de l'esportista no es poden regular per llei. La normativa suggereix mesures acadèmiques i uns límits on aplicar-les, però la iniciativa personal que garanteixi l'èxit ha d'anar més enllà. Saber portar l'estudiant esportista amb tacte pedagògic (De Montserrat, 2012), quan entrenar va més enllà dels exercicis proposats i instruir va més enllà de la simple transmissió de coneixements. En aquesta fina implicació dels participants rau l'èxit de la compaginació, molt més enllà del que s'escriu jurídicament.
2. Desenvolupar les tutories acadèmiques (o tutories per a esportistes) en els centres docents, tal i com es recomana des del RD 971/2007. Aquesta figura comença a aparèixer en l'àmbit universitari, com a ítem de qualitat i servei, però caldria generalitzar la seva presència sobretot als centres educatius de segon cicle d'ESO, batxillerat i cicles formatius. Alguns centres educatius públics i privats, que ja desenvolupen programes específics de suport als esportistes, reivindiquen des de fa uns anys aquesta figura. Però no es disposa de prou hores ni de dotació econòmica per dignificar aquesta rellevant tasca mediatra. A la universitat apareixen línies d'investigació que en el futur aportaran nou coneixement sobre aquest perfil professional i com serà la seva formació bàsica.
3. Explorar les possibilitats de formació acadèmica per Internet, en opcions com l'Institut Obert de Catalunya (IOC) o la Formació Professional a Distància (UCOC). Aquest ha estat un model d'èxit en la universitat (Universitat Oberta de Catalunya,

UOC), i en els actuals cursos MOOC (massive online open courses), que es podria exportar a d'altres etapes educatives. A favor té l'autonomia de l'estudiant per seguir els estudis quan tingui el temps disponible i en l'horari que li sigui més adequat. En contra cal remarcar que no és el mateix fer-ho d'adult que en l'adolescència quan el contacte social amb els altres és molt rellevant per a la formació integral de la personalitat.

4. Estendre les mesures acadèmiques de compaginació a d'altres figures que també participen de l'esport d'alt nivell: entrenadors i àrbitres. La normativa hauria de contemplar també a l'àrbitre jove que dirigeix un Campionat d'Europa o a l'entrenador que ha aconseguit portar el seu equip al Campionat d'Espanya després de mesos de treball.
5. Aconseguir un model d'afrontament de la crisi esportiva més acurat (Stambulova, 2000). L'esportista adolescent, material sensible en formació, mostra casos d'abandonament parcial o definitiu. La crisi afecta decididament també als estudis i a la vida afectiva. Es fan tests psicològics per discriminar quin esportista mereix una plaça de tecnificació, però es fa escàs seguiment de la crisi del seu projecte vital. Es troba a faltar el treball profilàctic d'ajuda i la millora de la connexió entre entrenador, esportista i família (Regüela, 2011).

Assolir les millors mesures acadèmiques de compaginació entre l'estudi i l'esport d'alt nivell fidelitzaria als nostres esportistes i milloraria la valoració qualitativa del nostre sistema educatiu. S'evitaria l'emigració de joves als EEUU per què se'ls ofereixen beques esportives universitàries que els permet fer congruents els estudis superiors amb els assoliments esportius. I revertiria socialment en el propi país i en la tranquil·litat de moltes famílies per què es retindria el propi talent.

Referències

- Álvarez, P.R.; Pérez, D.; González, M.D.; López, D. (2014) «La formación universitaria de deportistas de alto nivel. Análisis de una compleja relación entre estudios y deporte». *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*, 26, p. 94-100.
- Bouchetal, F.; Leseur, V.; Deboise, N. (2006) *Carrière sportive: Projet de vie*. Paris, INSEP-Publications.
- Bowen, D.; Greene, J.P (2012) «Does athletic success come at the expense of academic Success?». *Journal of Research in Education*, 22(2), p. 2-23.
- Cecić Erpič, S.; Wylleman, P.; Zupancic, M. (2004) «The effect of athletic and non-athletic factors on the sports career termination process». *Psychology of Sport and Exercise*, 5, p. 45-59.
- De Montserrat, A. (2012) «Herbart i el seu text a propòsit del 'tacte pedagògic' (II). La introducció preliminar del terme 'tacte' a la pedagogia». *Temps d'Educació*, 42, p. 163-186.
- European Comission: Education & Culture (2004) *Education of young sportspersons. Final report*. Loughborough, Institute of Sport and Leisure Policy.

- (2012) *EU Guidelines on Dual Careers of Athletes. Recommended policy actions in support of dual careers in high-performance sport*. Brussels, Sport Unit of the Directorate General for Education and Culture of the EU (Group «Education and Training in Sport»).
- Generalitat de Catalunya (2000) Decret legislatiu 1/2000, de 31 de juliol, llei de l'esport. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (07.8.2000).
- (2002) Decret 337/2002, de 3 de desembre, sobre l'alt rendiment esportiu. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (23.12.2002).
- (2003) Llei 1/2003, de 19 de febrer, d'universitats de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (19.3.2003).
- (2009) Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (16.7.2009).
- (2014) Resolució de 20 de juny de 2014 per la qual s'aproven els documents per a l'organització i la gestió dels centres per al curs 2014-2015.
- Gobierno de España (1990) Ley 10/1990, de 15 de octubre, del deporte. *Boletín Oficial del Estado* (17.10.1990).
- (2001) Ley Orgánica 6/2001, de 21 de diciembre, de universidades. *Boletín Oficial del Estado* (24.12.2001).
- (2006) Ley 2/2006, de 3 de mayo, de Ordenación Educativa. *Boletín Oficial del Estado* (4.5.2006).
- (2007) Real Decreto 971/2007, de 13 de julio, sobre deportistas de alto nivel y alto rendimiento. *Boletín Oficial del Estado* (25.7.2007).
- (2013) Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, de Mejora Calidad Educativa. *Boletín Oficial del Estado* (10.12.2013).
- González, M^a.D.; Bedoya, J. (2008) «Después del deporte, ¿qué? Análisis psicológico de la retirada deportiva». *Revista de Psicología del Deporte*, 17 (1), p. 61-69.
- Lupo, C.; Guidotti, F.; Gonçalves, L.M.; Doupuna, M.; Bellardini, M.T.; Colin, A.; Caparunica, L. (2014) «Motivation towards dual career of European student-athletes». *European Journal of Sport Science*. Disponible a: <http://dx.doi.org/10.1080/17461391.2014.940557> (accés: 8.9.2014).
- Murphy, G. M.; Petitpas, A. J.; Brewer, B. W. (1996) «Identity foreclosure, athletic identity and career in intercollegiate athletes». *Sport Psychologist*, 10, p. 239-246.
- National Collegiate Athletic Association, NCAA (2010). *Student-Athletes*. Disponible a: <http://www.ncaa.org/student-athletes> [accés: 23.7.2014].
- Podulka, D.; Pivarnik, J.; Womack, C.J.; Reeves, M.J.; Malina, R.M. (2006) «Effect of physical education and activity levels on academic achievement in children». *Medicine & Science in sports & exercise*, 38 (8), p. 1515-1519.
- Regüela, S. (2011). *Programa Excel·lència i Transicions (ÈXITS)*. Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Psicologia Bàsica, Evolutiva i de l'Educació (tesi doctoral no publicada; director: Miquel Torregrosa i Álvarez; Josep Roca. Disponible a:

<http://www.tdx.cat/browse?value=Reg%C3%BCela+S%C3%A1ez%2C+Susana&type=author> [accés 2.10.2014].

- Roca, J. (2006) *Automotivación*. Barcelona, Paidotribo (1ª ed.).
- Singh, A.; Uijtdewilligen, L.; Twisk, J.W.R.; Van Mechelen, W.; Chinapaw, M.J.M. (2012) «Physical activity and performance at school». *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 166 (1), p. 49-55.
- Solà, J. (2010) «Academic rigor and dedication to competitive sport in young people 12-18 years». *Physical Culture and Sports Studies and Research*, vol. L, p. 100-109.
- Stambulova, N. (2000) «Athletes' crises: A developmental perspective». *International Journal of Sport Psychology*, 31, p. 584-601.
- Werthner, P.; Orlick, T. (1986) «Retirement experiences of successful olympic athletes». *International Journal of Sport Psychology*, 17, p. 337-363.
- Williams-Ryce, B. T. (1996) «After the final snap: cognitive appraisal, coping, and life satisfaction among former collegiate athletes». *Academic Athletic Journal Spring*, p. 30-39.
- Wylleman, P.; De Knop, P.; Menkehorst, H.; Theeboom, M.; Annerel, J. (1993) «Career termination and social integration among elite athletes». *8th world congress of sport psychology*, Lisbon, p. 902-905.
- Wylleman, P.; Lavallee, D. (2004) «A developmental perspective on transitions faced by athletes. a M. Weiss (Ed.), *Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective*. Morgantown, Fitness Information Technology, p. 507-527.

Análisis de las medidas académicas para la compaginación de los estudios y el deporte de alto nivel

Resumen: El artículo hace un análisis de las medidas académicas que actualmente se ofrecen para la compaginación de los estudios y el deporte de alto nivel, desde un enfoque exploratorio y descriptivo. El artículo presenta dos objetivos que deben singularizar la coherencia y aplicabilidad real de estas medidas. En primer lugar, valorar las medidas académicas para permitir la reflexión política sobre su adecuación y, en segundo lugar, establecer unas recomendaciones de referencia para las familias con esta dualidad de dedicación en sus hijos (*dual career*), auténtica implicación social del presente documento. Para conseguirlo, se utiliza una metodología cualitativa en base a los fundamentos jurídicos vigentes tanto desde el ámbito de la educación como desde el ámbito del deporte. La reflexión sobre las medidas académicas será doble: primero, comparar horizontalmente el grado de congruencia entre las leyes y ordenaciones jurídicas de la educación y del deporte. A continuación, resiguiendo la evolución vertical de las diferentes etapas educativas del sistema, analizar finamente la progresión de las mencionadas medidas con la edad, paralelamente al aumento de la exigencia académica y deportiva. Los resultados concuerdan plenamente con la tesis de la inmadurez de un marco jurídico incipiente y enfatizan una heterogeneidad de situaciones particulares difíciles de contemplar en su totalidad. Las leyes y normas jurídicas tienen rango normativo diferenciado entre educación y deporte y, los mismos *student-athlete* conforman un grupo poliédrico, con diferentes categorizaciones según logros deportivos.

Palabras clave: estudios académicos, deporte de alto nivel, medidas para la compaginación

Analyse des mesures académiques permettant de rendre compatibles les études et le sport de haut niveau

Résumé: L'article présente une analyse des mesures académiques offertes actuellement pour rendre compatibles les études et le sport de haut niveau, dans une vision exploratoire et descriptive. Il propose deux objectifs qui doivent singulariser la cohérence et l'applicabilité réelle de ces mesures. En premier lieu, il s'agit d'évaluer les mesures académiques pour permettre la réflexion politique sur leur adéquation et, en second lieu, d'établir des recommandations de référence pour les familles dont les enfants ont cette dualité de consécration (*dual career*), authentique implication sociale du présent texte. Pour ce faire, notre recherche utilise une méthodologie qualitative sur la base des fondements juridiques en vigueur aussi bien dans le domaine de l'éducation que dans celui du sport. La réflexion sur les mesures académiques est double : premièrement, comparer horizontalement le degré de congruence entre les lois et systèmes juridiques de l'éducation et du sport ; deuxièmement, tout en suivant l'évolution verticale des différentes étapes éducatives du système, analyser finement la progression des mesures mentionnées en fonction de l'âge, parallèlement à l'augmentation des exigences académiques et sportives. Les résultats concordent pleinement avec la thèse de l'immaturation d'un cadre juridique débutant et mettent en évidence une hétérogénéité de situations particulières difficiles à envisager dans leur totalité. Les lois et réglementations juridiques ont un rang normatif distinct dans l'éducation et dans le sport, et les *students-athletes* eux-mêmes constituent un groupe à facettes, avec différentes catégorisations selon les réussites sportives.

Mots clés: études académiques, sport de haut niveau, mesures pour la compatibilité

An analysis of the academic measures that allow student athletes to combine tertiary education and elite sport

Abstract: This article uses an explorative and descriptive approach to analyze the academic measures that currently allow university students to combine their studies with the practice of elite sports. It proposes that these measures will only be reasonable and practicable if they are subject to a process of political reflection that ensure their appropriacy and if they are informed by a series of recommendations for the families of students negotiating dual career paths in university education and elite sport (the true social commitment the present document demands). To achieve this, the paper uses a qualitative method based on the current legal principles regulating tertiary education and sport and approaches the question of academic measures from two different angles: horizontally, comparing the degree of congruence in laws regulating education and laws regulating sport; and vertically, reviewing the different educational levels of the system to identify how academic measures change with student age as university degree courses and sport training programmes demand increasing levels of time and commitment. The results clearly support the thesis that the emerging legal framework for this student group is still not fully developed and reveal that individual student cases are generally difficult to understand in their totality. The normative character of the laws regulating education and sport differs, with the result that student-athletes constitute a multifaceted group which can be subdivided according to sporting level.

Key words: academic studies, elite sport, measures for combining studies and elite sport